

CAROLI NICOLAI LANGII
Lucernenſ. Helvet. Phil. & Med.
Acad. Cæſ. Leopoldino-Carolin-Societ. Reg. Pruſſicæ & Phyſ. Crit.
Senenſ. nec non Reip. Lucernenſ. Senatoris.

APPENDIX
ad
Hiſtoriam Lapidum figuratorum
Helvetiæ, ejuſque viciniæ,
de
MIRO QUODAM ACHATE
qui coloribus ſuis Imaginem
CHRISTI IN CRUCE MORIENTIS
repræſentat,
cujus occaſione quoque
de
aliis mirabilibus, tam
Achatum, quàm aliorum Lapidum
FIGURIS
breviter agitur,
quæ quidquam
DE PASSIONE DOMINI
coloribus ſuis exhibent,
cum exactâ deſcriptione
LAPIDIS CRUCIFERI, SEU CRUCIATI
ejuſque virium,
& icone
prædicti miri Achatis.

Typis Monaſterij Einſidlenſis.
Per Meinradum Eberlin, 1735.

Benedicite omnia opera Domini Domino, laudate, & ſuperexaltate eum in ſæcula.

Daniel. 3. v. 57.

PRÆFATIO.

NEmini dubium erit Naturam naturatam, ſeu cunctas res naturales ideo potiſſimùm â Deo ſummo Creatore eſſe inſtitutas, & productas, ut nimirum per eas omne ens intellectuale in indubitatam, & quaſi palpabilem ejus exiſtentiæ, ſapientiæ, ac infinitæ bonitatis cognitionem, ſincerum amorem, & humillimam adorationem deducatur, & commoveatur; cùm autem hoc nullo modo faciliùs exequi queat, quàm per frequentem, & ſeriam tam Creationis, quàm Salvationis noſtræ exhibitionem, & contemplationem, utpote quæ ſunt duo primaria, & præcipua Amoris erga nos, & Miſericordiæ divinæ opera; propterea Deus teroptimus, & ſalutis noſtræ ſummè cupidus plurimas manifeſtas, & ubique quaſi obvias ſuppeditat occaſiones oculis quaſi perluſtrandi ſanctiſſima hæc duo myſteria, intimíſque cordis noſtri penetralibus ea inſinuandi, præſertim infelici hoc tempore incredulo, in quo repetitis, & non modicè urgentibus ad credendum egêmus ſtimulis; ſiquidem præter mundana pauca ſapimus, & ad hæc cuncta, vel ſaltem potior cogitatio cordis noſtri unicè intenta eſt, ut nimirum ſuper terram in diebus noſtris gigantes evadamus, & potentes â ſeculo viri famoſi neglectis plerumque omnibus, quæ æternam patriam, ac ſalutem reſpiciunt, vel mentem noſtram ad ſincerum Dei amorem allicere, humillimam ejus adorationem, mandatorúmque obſervationem promovere apta nata ſunt: verùm cùm, ſi hi tacuerint, lapides clamabunt, nullus inficias ibit, ê ſingulari Dei decreto, ſi non voce vocali, ſaltẽ ſtupendis ſignis, ac à Naturâ plurifariam hujuſmodi in caſibus divinas vices, quandoque ſubeunte miris. (Lapidibus ſcilicet) inditis figuris ſacratiſſima hæc Dei myſteria tanquam luculentiſſima infimæ humilitatis, paupertatis, ac obedientiæ, & quidem uſque ad mortem Filij Dei monumenta ubivis propalari, ut ingratis, & ea quaſi ſtudio negligentibus eò profundiùs inprimantur, & debitæ erga Creatorem, & Salvatorem ſuum gratitudinis, & imitationis admoneantur, veris autem Chriſti fidelibus jam dudum ſuſcepta tantorum bonorum veneratio, & memoria

Gen. 6. v. 4. & 5.

Luc. 19. v. 40.

eò magis augeatur, & commendetur, utpote â quâ ſolâ omnium noſtrûm unica ſalus dependet, & promovetur, ad hunc igitur præcipuè finem præſens noſter admirandus Achates, quem nunc breviter deſcribere aggrediar, à Deo Creatore intentatus, & â Naturâ productus videtur: ſiquidem Deus, & Natura nil faciunt fruſtra.

AP-

APPENDICIS
ad
Historiam Lapidum figuratorum Helvetiæ, ejusque viciniæ,
de
MIRO QUODAM ACHATE.
CAPUT PRIMUM.
Exacta Achatis descriptio, qui Imaginem Christi in Cruce morientis repræsentat.

Quòd Achates in genere à flumine quodam Siciliæ nomen suum trahat, germanicè Agat-Stein/ vel Achat vocetur, Gemma variorum colorum sit, & propter quos diversa etiam nomina sortiatur, quòd è succo lapidescente tenuissimo, liquore terrestri, viscido, & ramoso valdè defæcato, coloribúsque pluribus ob varias sulphuris contenti dipositiones imbuto generetur, quòd alexipharmacus, & cardiacus existat, multósque ad usus humanos præsertim ornatus muliebres elaboretur, jam in Historiâ meâ Lapidum figuratorum *Part. 2. Lib. 1. cap. 1. pag. 24.* descripsi, ità ut nunc immediatè admirandi nostri Achatis descriptionem aggredi queam.

Achatis nomen unde? Gemma variorũ colorum est A quibus principijs oriatur. Ejus usus medicus. Et ad ornatum mulierũ.

Achates imaginem Christi in Cruce morientis repræsentans. Agat-Stein/ oder Achat/ auff welchem die Bildnuß Christi an dem Creutz sterbend zu sehen ist. Videatur *Icon in Tab. Salium. pag. 6.*

Admirandus hic Achates quasi ovalis est, & præsentis figuræ auro inclusæ in prædictâ tabulâ exhibitæ peripheria externo majori spatio vacuo inter duas lineas ferè circulares comprehenso, quoad omnia proportionaliter penè minor est, crassitie verò suâ illud interius minus spatium inter duas quoque lineas comprehensum omni ex parte adæquat. Superficies ejus externa, in quâ nimirum imago Christi in Cruce morientis repræsentatur, convexa est, alterâ seu oppositâ concavâ existente, ubi nec Christus cum cruce, nec reliquæ Personæ, aliæque figuræ ex infra describendis punctulis conflatæ aliter sese nisi per diaphaneitatem lapidis conspiciendas præbent.

Achatis nostri magnitudo, ac figura.

Color Lapidis maculis exceptis subcinereus est ex infinitis minimis lineolis, seu punctulis oblongis subfuscis albicanti colori commixtis productus, propterea non abs re suspicor hunc Achatem Leucachatem, vel ein Milch-Achat meritò appellari posse: prædicta punctula oblonga solummodo superficialia sunt, & substantiam lapidis levissimè tantùm penetrant, eorúmque diversus ordo, ac determinata dispositio, copiosior, aut minùs copiosa conjunctio omnibus nobilioribus figuris, & admiratione magis dignis in præsenti lapide expressis originem suam largiuntur, & tribuunt.

Leucachates est, vel ein Milch-Achat. In superficie punctulis subfuscis refertus est. A quorũ variâ dipositione omnes ejus figuræ potissimùm exsurgũt.

Prope medium lapidis sinistro è latere apparet Christus è cruce pendulus extensis, & cruci quasi clavis affixis brachijs, integróque corpore, pedibus itidem quasi unico clavo cruci annexis, incumbente, quod ex elevatis cruribus advertitur, & mihi ansam dedit, figuram hanc imaginem Christi in cruce morientis denominandam. Circa femora Christi observatur velum è densiore prædictorum punctulorum ordine productum; & caput ambiunt radij versus omnem partem extensi. Crux cum suâ schedulâ nigricante in ejus summitate sitâ tam affabrè exhibetur, ut à peritissimo pictore artificiosiùs exprimi non potuisset.

Descriptio figuræ Christum in cruce morientẽ repræsentantis.

 E dex-

Sancti Joannis Evangelistæ. E dextro latere adstat cruci figura sancti Joannis Evangelistæ cum calice versus crucem porrecto, disco Sanctis proprio caput exornante. *Et beatissimæ Virginis.* E sinistro verò latere exhibetur beatissima Virgo ob superveniens deliquium quasi ad terram procumbens, æquali disco caput ejus obumbrante.

Omnes hæ figuræ è prædictis punctulis constant. Omnes hucúsque enarratæ figuræ è supra scriptis punctulis oblongis constant, quemadmodũ etiam semicirculus prope solem obscuratum situs cum quibusdam radijs versus crucem extensis, nec non macula quædam tenuis nubeculæ cujúsdam suspensæ haud absimilis statim sub descripto semicirculo prope divisionem nubium hærens.

Quemadmodũ Nubes in sinistro latere sitæ. Ex ijsdem punctulis oblongis superficialibus conflantur insuper Nubes in sinistro lapidis latere ad ejus extremitatem sub lunâ collocatæ, & instar spumantium, at tumidarum maris undarum ascendentes, quæ tamen punctula in basi, seu infimâ nubium parte tam copiosè coeunt, ut maculam quamdam insignem densam nigricantem, substantiámque lapidis omnimodè penetrantem constituant.

Descriptio Solis obscurati, reliquarúmque macularũ tam in dextro latere, quã sub cruce apparentium. Sol obscuratus ad dextrum crucis latus situs è maculâ fuscâ subrotundâ lapidem penitus pervadente constat; quemadmodum etiam reliquæ nubes omnes subfuscæ in dextrâ lapidis superficie hærentes, nec ijs exceptis, quæ crucem cum sancto Joanne, & beatissimâ Virgine deliquium patiente sustinere videntur, sub quibus excurrentes & in longum transversum, aut obliquè productæ nigricantes venulæ observantur candidioribus, & subfuscis maculis hinc inde interspersis.

Et Lunæ. Lunam ad sinistrum crucis latus sitam efformant duæ sibi invicem impositæ, & incurvatæ rufescentes, seu sanguineæ lineolæ integram Lapidis substantiam quoque penetrantes,quarũ inferior longior,crassior,& colore saturatior existit, minimísque punctulis rufescentibus versus inferiorem lapidis partem vergentibus, ac cadentes sanguineas guttulas haud ineptè præseferentibus circumdata, & exornata est.

Possessor Lapidis. Eximius hic lapis à Domino VVilhelmo Krauer Cive Lucernensi, & tunc temporis ejusdem Reipublicæ Monetario à quodam VVestphalo emptus fuit precio haud infelici, & nunc possidetur ab ipsius hæredibus.

CAPUT SECUNDUM.

Utrum hucusque descriptus Achates naturalis, an artificialis sit.

An prædictus Achates naturalis seu artificialis sit. QUæritur nunc, an lapis hic pretiosus, seu Achates Christum in cruce morientem repræsentans naturalis, vel artificialis existat, id est, an colores, seu maculæ hujus Achatis figuras hucusque descriptas, præsertim verò nobiliores exhibentes à solâ naturâ sine ullo adminiculo externo fuerint in lapide productæ, illíque impressæ, vel an artificialiter per externam quamdam appositionem materiæ alicujus ità coloratæ, enumeratásque figuras repræsentantis lapidi fuerint insitæ, prout Cardanus fol. 290. lib. de Subt. de Achatum immitatione contendit, *Achates Pyrrhi Regis secundum Cardanũ artificialis est.* Achatem Pyrrhi Regis novem Musas cum Apolline in medio cytharam pulsante referentem per artificialem appositionem validorum colorum metallicorum lapidi cuidam marmoreo applicatorum, dictásque figuras repræsentantium, locóque, aut matrici generandi Achatis appositorum productum fuisse?

Ejus maculæ omnes sunt naturales Respondetur: veri simile quidem videri omnes maculas, & colores admirandi hujus Achatis, nec ijs exceptis, quæ sanctissimum Salvationis nostræ mysterium repræsentant, in sese esse naturales, & à naturâ solâ sine ullo alio externo admini-

adminiculo lapidi inditas fuisse; quòd autem descriptas sacratissimas figuras tam affabrè exhibeant potissimùm artificiosæ, & singulari artificis industriæ adscribendum esse, quâ lapidem ita polire scivit, ut mediante illâ prædictæ maculæ substantiam lapidis superficialiter tantùm, & leviter, ac punctatìm penetrantes tali modo hinc inde attritæ, & tantâ solertiâ lævigatæ fuerint, donec tandem admirabiles has figuras repræsentarent ita, ut pulcherrimum hoc phœnomen lapideum non minùs naturæ ipsi ob maculas naturales, & providentiæ cuidam divinæ ob adeo mirabilem earum dispositionem, quàm etiam artificio, & industriæ humanæ, quâ in tales figuras elaboratæ sunt, rationabiliter imputandum esse judicem.

Figuræ autem illius ab artificiosâ politurâ magna ex parte dependēt.

Nec minùs prudenter conjecturandum videtur, præcipuam ansam artifici ad tam nobile opus aggrediendum, & summâ solertiâ perficiendum suppeditasse, non solummodo obscura quædam lineamenta Salvatoris è cruce penduli, sancti Joannis Evangelistæ, & beatissimæ Virginis juxta crucem stantium, quæ à determinatâ quadam licet tantùm casuali dispositione punctulorum subfuscorum exsurgebant, sed insuper etiam solem obscuratum, & lunam sanguineam ex utroque latere crucis apparentes, nec non ipsas descriptas nubes, quæ rudi quodam modo rupes fractas præseferunt, ita ut statim in primo intuitu obscurè cognoscere licuerit, in tam parvulo lapillo omnes fermè circumstantias, quæ Christum in cruce morientem olim concomitabantur, & prout à quatuor Evangelistis referuntur, adamussim exhibitas esse, adhibitáque majori industriâ ad luculentiorem quoque formam, & exhibitionem perducendas fore, quod etiam artifex eximiè præstitit, & sibi tam mirum, ac rarum opus comparavit, cui simile hucusque à nemine in ullo alio corpore naturali à munificâ rerum Parente productum observatum fuit.

Ansa data artifici, ut tam nobile opus efformarēt.

Quòd autem colores seu maculæ tam superficiales, seu è punctulis substantiam lapidis leviter tantùm penetrantibus conflatæ, nobilioresque figuras repræsentantes, quàm illæ, quæ integrum lapidem pervadunt, naturales existant, ex eo potissimùm elucescit, cùm difficulter assignandus sit modus, quo artificialiter hujusmodi colores, seu maculæ tali gemmæ imprimi potuissent, itâ, ut gemma non magnâ ex parte, & quidem insigniter læderetur, coloresque impressi iterum, vel faciliter exciderent, vel prorsus attererentur, præsertim in ipsa lævigatione, seu politurâ; deinde quòd punctula ipsa nobiliores Achatis figuras referentia omnino naturalia sint, evincere quoque videtur macula quædam nigra in sinistro lapidis latere nubium basin constituens, integrámque lapidis substantiam penetrans, quæ solummodo ex eorum copiosiore conjunctione, & unione efformatur.

Artificiū admodū difficile, quo tales maculæ Achati communicari possent.

Lapis demùm ad majorem hujus admodum rationabilis conjecturæ securitatem aquæ forti fuit immissus, & in ea per duo Pater, & Ave permansit sine minimo gemmæ, seu contentarum ejus macularum detrimento, quod, si colores lapidi tantùm artificialiter essent commissi, vix fieri potuisset. Hoc experimentum fuit institutum coram illustrissimo Domino Equite Jodoco Joseph Mohr intimi ordinis senatorij, & alijs non minùs fide dignis, quàm scientia conspicuis viris ipsis Calendis Junij Anno. M. D. CC. XIV.

Experimentum quasi cōvincens Lapidem naturalē esse.

Modus verò superiùs descriptus, quo Cardanus loco citato, & etiam à Kirchero Mundi subterranei *Tom. 2. lib. 12. cap. 4. propos. 11.* adducto Achates imitari innititur, à me admodum suspectus, ne dicam impossibilis videtur: etenim I. Quomodo statim subterrâ inveniendus ille locus, seu matrix, in quâ post plures annos Achates generabitur, ut in illâ prætentus lapis marmoreus validis metallicis coloribus desideratas figuras referentibus pictus reponi queat? Et II. Posito, quòd inveniendus esset talis locus, seu matrix, quomodo hujus modi lapis pictus debitè, & tali modo matrici applicandus esset, ut contentæ figuræ secundum omnia sua lineamenta Achati generando distinctæ communicarentur?

Refellitur modus Achates imitandi à Cardano adductus.

1mo.

2do.

3tio. rentur? III. Etiamsi tale pictum marmor in debitâ matrice, & secundum requisitum situm sub terrâ collocaretur, nonne summum esset periculum, & quasi moraliter certum non solùm talem requisitum lapidis situm per moram sub terrâ plurium annorum multas ob causas facillimè posse, imò debere immutari? sed insuper etiam colores ipsos à vaporibus, aut aquis subterraneis abstergi, & deleri, vel ab ipsâ terrâ incumbente prorsus obrui, ita, ut imposterum nullo modo ampliùs accrescenti Achati communicari possent? quòd autem per plures exspectandum sit, donec contingat circumcirca sub terra sepultum pictum lapidem Achatem perspicuum, & aqueum gigni fatetur ipse Cardanus. 4to. IV. Denique, si colores subjecto marmori tam tenaciter adhærerent, ut dicto modo per plures annos terræ commissi, à præfatis causis non abstergerentur, vel destruerentur, tunc multò minùs circumcirca acrescenti Achati illicò communicare possent, nisi velis admittere, quòd unà cum coloribus pictum marmor etiam Achati includeretur, quod cùm à substantiâ Achatis, ejúsque coloribus naturalibus valdè diversum sit, non solùm ab his faciliter distingueretur, sed insuper ipsum Achatem tanquam inclusa materia heterogenea potiùs inquinarent, & consequenter citiùs viliorem, quàm preciosiorem redderet.

Quibus omnibus imitatio Achatũ Cardani non solùm suspecta, sed quasi impossibilis videtur.

Ex his adductis rationibus luculenter innotescit, imitationem Achatum eo modo, quo illam Cardanus docet, valde esse suspectam, imo quasi impossibilem videri: artificialem verè insertationem externorum rariorum colorum in eorum substantiam summoperè fieri arduam non minùs ob insignem lapidis duritiem, & inde difficilem ejus tractationem, quam ipsorum colorum minùs firmam adhærentiam, ob quam nec sculpturam, nec exquisitam lævigationem sustinerent, adeoque admodum esse rationabile, quòd admirabilis noster Achates à Deo summo nostro Creatore singulariter fuerit intentatus, ejúsque instigante divinâ providentiâ à Naturâ productus, ut mediante illo sacratissimum Salvationis opus ubique majore cum emphasi promulgetur, & nos infinitæ hujus bonitatis, misericordiæ, & amoris seriò admoneamur.

Et è contra valde rationabile est, è singulari Dei providentiâ â Natura productũ fuisse.

Non solùm rationabilis conjectura de naturali admirandi nostri Achatis productione è difficili, & quasi impossibili Achatum imitatione evincitur, sed insuper comprobatur per quam plurimos alios lapides nec ipso Achate excepto, qui sæpiùs jam sanctissima hæc mysteria, aliâsque figuras naturales illi artificio minimè cedentes sine ullo externo adminiculo adhibito præsetulerunt, non abs re erit hîc unum aut alterum exemplum inserere, ut præsens nostra opinio magis dilucidetur, & materia de Achate magis grata, & completa evadat, in quem finem sit

CAPUT TERTIUM.

De alijs Achatum speciebus, quæ quidquam de Passione Domini naturaliter repræsentant.

Patera magna cæsarea achatina.

POst admirandum nostrum Achatem meritò primum locum sibi vendicat Patera magna cæsarea achatina nomen Christi inscriptum naturaliter repræsentans, quæ sanctissimum Redemptionis nostræ mysterium luculenter quoque propalat, & simul manifestè inculcat, Naturam à Deo etiam in lapidibus (nec vulgaribus exceptis) sæpiùs ità exaltari posse, ut stupenda, & antehac nunquam audita in ijs producat miracula ad benedicendum nimirum æterno ipsius, & sacratissimo Nomini.

Hujus Pateræ magnæ cæsareæ achatinæ descriptionem hic annectam, prout per clarissimumD. Georgium Sebastianum Jung ad illustrissimam nostram Academiam cæsaream Leopoldino-Carolinam fuit transmissa, & legi poterit in ejusdem

dem Ephemeridibus Anno 1. Obſ 112. ubi ſimul icon inſcriptionis ipſius, quam Imagini admirandi noſtri Achatis quoque ſubjunxi, & n. 1mo notavi, offendetur.

Patera magna cæſarea achatina nomen Chriſti naturaliter inſcriptum repræſentans. Ein groſſe keyſerliche agatine Trinck-Schalen/ in welcher natürlicher weiß der namen Christi geschriben zu leſen iſt.

Præ cœteris magnificis, ac ſplendidiſſimis Auguſtiſſimi Gazophylacij cœſarei rarioribus (ſunt verba nobiliſſimi prædicti Authoris) facilè ſibi palmam vendicat Gemma hæc ſolo Cæſare digna, nec non ab ipſa Sacra Cæſarea Majeſtate inſtar Theſauri maximi æſtimata. Hujus artificialis figura pateram ex unico rariſſimæ, & nunquam antehac ſpectatæ magnitudinis orientali Achate artificioſiſſimè fabricatam exhibet, cujus enim circumferentia duas ulnas Viennenſes cum tertiâ ejuſdem parte, diameter verò inter duarum anſarum extremitates unam integrâ ulnam minus duobus digitis adæquat. In cavitate verò politiſſimæ hujus Pateræ non minus adorandum, quàm admirandũ Chriſti Redemptoris Nomen naturæ penicillo ex nativo nigricantiũ macularũ concurſu ad vivum hunc in modũ *Ejus Deſcriptio.*

BXRISTOR Σ XCXX.

delineatũ ſpectatur, adeò, ut ipſa natura hanc ſtupendæ magnitudinis gemam Authori ſuo Chriſto Regũ Regi imprimis lapidis hujus incunabilis conſecraſſe videatur.

Arcanum Naturæ ſenſum ſtupendis hiſce characteribus expreſſum clariſſimus, conſultiſſimus, raræque eruditionis vir D. Petrus Lambecius Sacr. Cæſ. Majeſt. Conſiliarius, Hiſtoriographus, & Bibliothecarius &c. in Commentario ſuo de Bibliotheca cæſarea *Lib. 1mo fol. 25. parag.* 27 doctiſſimè interpretatur hoc modo: *Characterum in ea expreſſorum interpretatio.*

Beatori orbis, vel Beatori generis humani, Chriſto Regi Sempiterno. Triuno, Crucifixo.

Ubi quoque naturalis Pateræ hujus alioquin vix credibilis magnitudo in plenâ formâ S. C. M. juſſu æri inciſa, Spectatoribus curioſis exhibetur.

Kircherus Art. *magn. de luce lib. 1mo mag part. 2da fol. 806.* quoque teſtatur, ſe in Achate perfectum Crucifixum vidiſſe. Celeberrimo Michaeli Bernardo Valentino in Muſ. *Muſeorum part. 2da cap. 8. pag. 51.* etiam niger Achates ex Haſſia inferiore fuit donatus, cujus venæ albæ per ejus ſubſtantiam excurrentes in utraque parte pulcherrimam crucem efformabant. Sibaldus *in Prodromo Hiſt. naturalis Scotiæ part. 2da lib. 4to. pag. 50.* Achatem cruce ſignatum commemorat, quem lapidem cruciferum Aldrovandi eſſe Valentinus loco citato contendit, & nos infra prolixiùs deſcribemus. *Alius Achates Chriſtum Crucifixũ repræſentans. Achates niger crucem albã continens.*

CAPUT QUARTUM.

Recenſentur quidam Lapides vulgatiores quidquam de Paſſione Domini naturaliter repræſentantes.

NEc ſolummodo nobiliores Gemmæ, & diverſæ Achatum ſpecies à providentiâ divinâ ad profundiſſimum, & ſanctiſſimum Salvationis noſtræ myſterium ubique ſeriò inculcandum eliguntur, ſed inſuper etiam ipſi Lapides viliores, & magis frequentes divinâ hac condecorantur vocatione, & ad cœleſte hoc determinantur munus, ut nimirum quoque infima populi multitudo, & ipſa plebs, ad quam lapides precioſiores non tam faciliter pertingere ſolent, oblato mirabiliſſimo tali portento ad cognitionem, & amorem optimi ſui Salvatoris, ac Redemptoris excitentur, & commoveantur. *Lapides vulgares quoque hoc S. myſteriũ prodũnt.*

Ad luculentiùs adhuc illuſtrandam ſacram hanc veritatem non nulla hujus rei ſtupenda adducam exempla, quæ animum verè philoſophicum, & nullatenus præoccupatum haud difficulter in ejus aſſenſum trahent, nec non in illa firmiter confirmabunt. *Et cur?*

Primum eſt Lapis Tyburtino in agro repertus, qui à ſingulari Naturæ Scrutatore P. Athanaſio Kirchero *Mundi ſubt Lib. 8. Sect. 1. cap. 9 fol. 45.* ità deſcribitur: quin & addidit foſſarum Præfectus, inventas fuiſſe inter alia in quodam *1mo Lapis Tyburtinus.*

B ſaxo

ſaxo haſce quatuor litteras J. N. R. J. quæ Chriſti Crucifixi titulum referunt à Naturâ ibidem depictum, & extero cuidam magnâ pœcuniæ ſummâ venditum fuiſſe, non parùm miratus ſum prodigioſam litterarum delineationem.

2do Lapis Ticinensis.

Secundum exemplum ab eodem diligentiſſimo Authore adducitur in loco citato fol. 33. eſt Ambroſino teſte curioſo harum rerum exploratore Ticini, vulgo Paviæ in Cœnobio Chartuſianorum ad quintum lapidem extra civitatem ſito, in quo quodam in marmore natura Chriſti Servatoris noſtri in cruce pendentis, nec non ſpineâ coronâ redimiti imaginem eleganter depinxit.

3tio Marmor Venetum. Aliud quoque Marmor artificioſiſſimũ in Gallia. Crucifixũ repræſentans. Et Caput Mortis.

Tertium exemplum Venetijs habetur eodem Ambroſino teſte, ubi figura Chriſti Crucifixi apparet in marmore in templo S. Georgij majoris, cujus imago poteſt videri in eodem Kirchero: hoc etiam confirmat Jacobus Gaffarellus in Provinciâ Theologiæ, & Juris canonici Doctor, in curioſitatibus in auditis, qui liber Anno 1630. *Pariſijs editus intra ſex menſes ter raro exemplo recuſus fuit, cap. 5to. pag. 72.* Dominus de Brevè non ſolum in marmore vidiſſe iſtam Crucifixi effigiem, ſed etiam tam rarum eſſe artificium, ut vulnera, & guttæ ſanguinis potuerint exactè diſcerni, & in ejuſdem templi Altari Caput mortis eſſe perfectiſſimè à naturâ elaboratum.

4to Nec non in Saxonia.

Quartum de Lapide notabili, & noſtræ obſervationi analogo narrat excell. D. Joannes Jonſtonus Medicus, & Polyhiſt. incomparabilis in Thaumatograph. nat. *Sect. 4. cap. 17.* quòd tempore Joannis Friderici Electoris Saxoniæ lapides inventi fuerint, qui Chriſtum Crucifixum, Mariam, & Joannem repræſentârint lineamentis. Hujus Lapidis etiam mentionem facit Mylius mermorabil. Saxoniæ ſubterr. *part. 1ma pag. 8. ex Matthia Colero. lib. de piſcibus cap. 8.*

5to Alius Chriſtus ex pura minera argenti.

Quintum: Non aliter ac ex puro, puto, argento à naturâ in viſceribus Terræ formatum repertum fuiſſe Chriſtum Crucifixum cum Virgine Maria teſtatur Oſvvaldus in arbor. homin. *lib. 1mo cap. 7. ſ. 5. parag. 18.*

6to Cujus etiã facit mentionẽ Monconys,

Sextum exemplum antecedenti ſimile eſt, quòd D. de Monconys *Tom. 2do Itin. german. pag. 247.* ſe vidiſſe, ait, Dreſdæ inter S. Electoris Saxoniæ Theſauros crucem pedis altitudine à naturâ optimè elaboratam ex argento, & in minerâ inventam.

7mo Simile Marmor etiã videtur Haffniæ.

Septimum aſſervatur in Muſeo regio Danico Haffniæ tabula marmorea, inquâ à Naturâ pulchris coloribus Chriſtus è cruce pendens, prout variæ figuræ in marmore florentino repræſentari ſolent, depictus cernitur, cujus Imago è Jacobæi Muſeo regio extracta habetur in Muſeo Muſeorum Valentini *Tab. 9. n. 3.* Huic ſimilis tabula marmorea Chriſtum cruci affixum exhibens oſtenditur in Bibliotheca Univerſitatis Lipſienſis, prout refert Mylius *memorab. Saxon. ſubterr. pag. 80.*

8vo Duo alij Lapides ejuſdẽ Naturæ adducuntur.

Pro octavo exemplo ad hucuſque adductos lapides quidquam de Paſſione Domini repræſentantes pertinet quoque jure merito Lapis Chriſtum Dominum calicem manu ſiniſtrâ tenentem exhibens, & à Mylio *memorab. Saxon. ſubterr. part. 1ma pag. 47.* deſcriptus. In eodem libro *pag. 50.* adducitur alius lapis cum imagine crucis, è quâ humanum corpus dependet ſine dubio Chriſtum Crucifixum denotante, qui excell. D. Archiatro Neuenhanio fuit donatus.

Nono, & ultimò ad Lapides ſanctiſſimum Salvationis myſterium præſeferentes hìc adduci debet Lapis Crucifer Boetij, de quo fit

CAPUT QUINTUM.

Deſcribitur Lapis Crucifer, ſeu Cruciatus.

Lapidis Cruciferi, ſeu Cruciati plures vidi ſpecies, quas ſtatim in principio hujus capituli recenſebo, & ſunt ſequentes:

Species Lapidis Cruciferi

Lapis crucifer cinereus quadratus ab uno angulo ad alium cruce nigrâ donatus major. Ein gröſſerer aſchenfarber vi-recketer Creutz-Stein.

Lapis crucifer marmoreus ſubfuſcus quadratus cruce nigrâ donatus major. Ein gröſſerer dunckeler marmelſteinener vierecketer Creutz-Stein.

Lapis crucifer cinereus quadratus ab uno angulo ad alium cruce nigrâ donatus minor. Ein kleiner aſchenfarber vierecketer Creutz-Stein.

Lapis crucifer marmoreus subfuscus, & subrotundus cruce nigrâ donatus minor. Ein kleiner dunckeler marmel-steinener rundechter Creutz-Stein.

Istos Lapides, seu potiùs Lapillos describit clarissimus Boetius *lib. 2do de gemmis, & lapidibus cap. 245.* sequenti modo: Ad Cornuum fossilium genera non ineptè referri potest Lapis crucifer Bubuli cornu magnitudine, & facie, qui dum transversim scinditur in planos orbiculos crucem nigro colore referti; reliqua superficiei pars cineritium habet colorem, cui interdum ruber intermixtus videtur. Extrinsecus ex cinereo nigrescit, maculisque interdum nigris distinguitur, ac tactu inæqualibus; tam mollis est, ut cultro facilè ab eo pulvis albus abradi possit. Invenitur viginti milliaribus à Fano divi Jacobi in Compostellâ Hispaniæ; fertur, gestâtus ut carnem tangat sistere sanguinem undecunque fluentem, præterea Lactis ubertatem efficere, ac Dæmonia arcere, febres etiam omnes curare collo appensus dicitur. *Ejusdem descriptio à Boetio.*

Ludovicus Moscardi Academicus Philamonicus Veronensis in *Museo suo Patavij 1656. edito lib. 2do cap. 14. fol. 134.* mentionem facit lapidis in suo Museo asservati, qui la Pietra della Croce dicitur, & invenitur in Monte S. Petri di Rubia, in Galliciâ, & Asturiâ Hispaniæ Provinciâ coloris cinerei, in cujus medio crux nigra signata, cujus usus medicus quidem nondum sit cognitus, non contemnendus tamen ob mirandam crucis signaturam; qui lapis Musei Moscardini idem est cum lapide crucifero Boetij, cujus brevem quidem, sed clariorem descriptionem addam, prout mihi illum observare contigit. *A Moscardo.*

Lapillum hunc integrum, prout nimirum cornu bubulum refert nunquam vidi, sed tantùm in frustula quædam ad quadratum irregulare figurâ suâ accedentia magnitudine suâ sæpiùs crucigerum, haud multum, quandóque verò medium thalerum superantia concisum: Substantia ejus est coloris cinerei, per cujus medium crux nigra transversim, & obliquè in angulos desinens extenditur; in pluribus lapillis lineæ nigræ crucémque efformantes tenues, & æquales sunt, atque in centro lapidis sese intersecant; in nonnullis verò ubi ad angulos pertingunt, nunc magìs, nunc minùs dilatantur; in non paucis deniq; in ipso intersectionis puncto, seu centro lapidis maculam quandam nigram constituunt, quæ quandoque majorem internam lapidis, crucisque partem adimplet; in aliquibus tandem non nunquam color niger integrum spatium, seu intervallum inter duas crucis lineas contentum, quartámque lapidis partem constituens à centro ad peripheriam usque occupat, & replet. *Ab Anthore.*

Substantia lapidis interna fluori cuidam simillima est, tantisper transparens, & ad substantiam Stalactitarum proximè accedit, ita ut quoad structuram cum ijs omnimodè conveniat. Materia autem nigricans, & crucem constituens minus splendet, & magis quàm cinerea opaca est, manifestum signum, quòd non tanta copia salis abundet, minúsque fixa, ac impura existat, unde nullum erit dubium, quòd hæc informatione lapidis tanquam ad petrificationē minus apta diutiùs fluida permanserit, & à reliquâ materiâ jamjam à spiritu lapidifico condensata à centro ad peripheriam expressa, ac propulsa fuerit, donec sulphure illius majori ex parte evaporato, & protruso simul in substantiam lapideam fixa fuerit. *Ejus Substantia interna ad florem quendam, seu Stalactitem accedit.*

Quòd autem materia magis sulphurea, & nigricans per lapidem expansa plerumque crucem efformet, hoc potissimùm adscribendum videtur, quòd in formando lapide vis lapidifica à quolibet latere materiæ petrificandæ æqualiter incipiat, & æqualiter quoque versus centrum urgeat, sicque substantia magis sulphurea, & ideo ad petrificandū minus apta inter interstitia laterum minorem resistentiā inveniat, & consequenter per ea, & in ea faciliùs propellatur, donec quoq; prædicto modo in lapidem, sed minus durum, & magis coloratum convertatur. *Quomodo in eo crux efformetur.*

Lapilli isti quandoque in formam orbicularem poliri solent, ubi gemmis inferioris notæ quoad pulchritudinem suam, & venustatem minimè cedunt, non politi verò non adeò pulchri, sed potiùs asperi, inæquales, & ingrati apparent. *Gemārū instar quandoq; poliuntur*

Clarissimus Mercatus in *Metallotheca sua armario 9no cap. 11mo pag. 238.* quo-

que iſtorum lapillorum cruciferorum, ſeu cruciatorum mentionem facit, & eorum tam politorum, quàm non politorum pulcherrimas icones addit.

Et à Conchigeris ad nos transportantur.

Lapides cruciferi ad nos apportantur ab ijs conchigeris, qui ad Fanum divi Jacobi in Compoſtella Hiſpaniæ peregrinantur, & illos precio haud magno vendunt.

Reliqui Lapides figurati picti, imagines B. Virginis, Sanctorum, Sanctarúmque &c. repræſentantes in mea Lapidicinâ ſacrâ ſuo tempore, & datâ occaſione deſcribentur. Cujus ideam hîc addo.

TABULA GENERICA
LAPIDUM FIGURATORUM
Imagines ſacras repræſentantium
Vel Picturâ, vel Figurâ.

- I. De Paſſione Domini
  - Chriſtum cruci affixum.
  - Figuras ipſius Salvatoris.
  - Cruces ſolas.
  - Characteres ſacros.
  - Inſtrumenta ad Paſſionem pertinentia.
- II. De Beatiſſimâ Virgine
  - Imagines integras.
  - Semiformes.
    - ſtantes vel ſedentes
      - cum S. Infante.
      - ſine S. Infante.
- III. De Sanctis, & Sanctabus. Eorúmque partibus.
  - Integras.
  - Semiformes.
- IV. Ad Sacra pertinentes
  - Chriſtiana.
    - Homines eorúmque partes.
      - Pontifices.
      - Cardinales.
      - Epiſcopos.
      - Monachos.
      - Moniales.
      - Sacerdotes.
      - Eremitas.
    - Veſtitus.
    - Alia ornamenta.
  - Judaica.
    - Summi Pontifices.
    - Rabbini.
    - Veſtitus.
    - Alia ornamenta.
  - Ethnica.
    - Deos, ſeu Idola, eorúmq; partes.
    - Idolea.
    - Idololatras.
    - Veſtitus.
    - Alia ornamenta.

Hîc benè notandum eſt, quòd ad majorem Tractatûs perfectionem in quacunque propoſitâ ſpecie à lapidibus exhibitâ, ſimul etiam addendæ ſint reliquæ ſpecies eaſdem imagines repræſentantes, quæ hucuſque in duobus reliquis Rerum naturalium regnis, nempe in animali, & vegetabili naturaliter exhibitæ obſervatæ ſunt, quarum non parvus deprehenditur numerus, & quæ ad exornandum, ac perficiendum hoc opuſculum ſummoperè conducent, præſertim cùm quælibet hæ ſpecies in proprio ſuo articulo compræhenſæ ſtatim ſuo debito paragrapho ſubjungentur. In fine Tractatûs demùm addetur caput ſingulare, in quo multiplex, & diverſa origo hujuſmodi lapidum figuratorum imagines ſacras naturaliter repræſentantium, ſicuti etiam reliquarum ſpecierum è regno animali, & vegetabili deſumptarum ſuccincto quidem, ſed tamen diligenti modo pertractabitur.

Achates Imaginem CHRISTI in cruce morientis repræsentans
Solche wunderbarliche Gestalt
Hat die Natur in ein Agat Gemahlt

C. dk [illegible]

ab

ab

